

હાથીની દ્રષ્ટિએ માનવજીવન

- ઉપેન્દ્ર જાની

હું વર્ષોથી જીવી રહ્યો છું. સદીઓ વીતતી જોઈ છે. એ વખતથી જમીન પર ચાલતો આવ્યો છું જ્યારે તમારાં બુલડોઝર અહીંનાં જંગલો યૂથતા પણ નહોતા. મેં એ નદીઓમાંથી પાણી પીધું છે જેમાંથી આજે ઝેરી રસ પીવો પડે છે. હું એવો વૃદ્ધ હાથી છું — કે જેણે માનવજાતિના અનેક ચહેરા જોઈ લીધા છે, વૃક્ષોની પડછાયાથી લઈ યુદ્ધના મેદાન સુધી.

હું બધાં જ પ્રાણીઓને નિહાળી રહ્યો છું — પણ માનવને મેં બીજા દ્રષ્ટિકોણથી જોયો છે. તમે ભુખ કે શિકાર માટે જીવતા નથી. તમે “અંદરની અગ્નિ” માટે જીવો છો — એવા વિચારો માટે કે જેને બીજા કોઈ પ્રાણી સમજે નહિ. તમે ભૂખ્યા ન હોવા છતાં ભટકો છો, અને સુરક્ષિત હોવા છતાં સંશયમાં જીવતા રહો છો.

અમે તો બસ રહીએ છીએ — જેવું કુદરતે કહ્યું છે એ પ્રમાણે. ખાવું, શિકારથી બચવું, બાળકને ઉછેરવું અને પછી છોડી દેવું. પણ તમે તમારાં બાળકને પુરા યુવાન થાય તે સમય સુધી સાથે રાખો છો. ખાવું-પીવું પૂરતું નથી, તમે તેમના મગજને ઘડતા રહો છો. તમે તેમને સંસ્કાર શીખવાડો છો, ધર્મ શીખવાડો છો, જાતિ, દેશ અને તમે નક્કી કરેલ “સત્યની વાર્તા” ઓ શીખવાડો છો — જેને તમે પોતાં પણ અંતરથી સમજ્યા નથી.

તમે બે પગે ચાલો છો. અમે ચાર પગે ચાલીએ છીએ. તમે તમારા શરીરને કાપડથી ઢાંકો છો, તમારા વાળને સજાવો છો,

તમારી ત્વચાને શણગારો છો. અમે ફક્ત તે જ પહેરીએ છીએ જે કુદરતે અમને આપ્યું છે: ચામડું, ફર, દાંત, પંજા. તમે સિમેન્ટ, ડામર, સ્ટીલ, અને પ્રકાશના શહેરોમાં રહો છો. અમે મૌનમાં, ઘાસના ગડગડાટમાં અને વૃક્ષોના અવાજમાં જીવીએ છીએ.

તમે તમારી જાતને વધુ વિકસિત માનો છો. વધુ સભ્ય. તમે તર્કથી કોર્ટ રાખો છો અને કાયદા દ્વારા શાસન કરો છો. તમે અમને જુઓ છો

પણ અંતઃદૃષ્ટિથી નહીં, વૃત્તિથી જુઓ છો. પણ હું તમને જોઉં છું. મેં તમને સદીઓથી જોયા છે. તમે પ્રાણીઓ છો. જે પ્રાણીઓ ભૂલી ગયા છે કે તેઓ પ્રાણીઓ છે.

મારા જીવનની અઠી સદીમાં મેં તમારું વધતા ટેકનોલોજી અને વૈજ્ઞાનિક શક્તિ જોઈ છે. તમે પથ્થરથી ચાંદ સુધી પહોંચ્યા છો. ક્લિકથી સંસાર ચલાવવો શીખી ગયા છો. તમારા શહેરો આખા જગતને ચાલતી મશીનો બની ગયા છે. પણ... એક સવાલ છે.

તમે આગળ તો જઈ રહ્યા છો, પણ કઈ દિશામાં? શું એ વિકાસ છે — કે એક દોડ છે?

તમે જે કંઈ બનાવો છો, એ તમને મદદ કરે છે કે તમારા પર રાજ્ય કરે છે?

જ્યારે અમારા બચ્યા જન્મે છે, ત્યારે અમે તેમને પોષીએ છીએ, તેમનું રક્ષણ કરીએ છીએ, તેમને શીખવીએ છીએ કે તેઓએ ચાલવા, ઘાસચારો શોધવા, ટકી રહેવા માટે શું જાણવું જોઈએ. જ્યારે તમારા બચ્યા જન્મે છે, ત્યારે તમે પણ એવું જ કરો છો - પરંતુ તમે અટકતા નથી. તમે તેમને વાર્તાઓ, ભય, નામો શીખવો છો. તમે તેમને કહો છો કે કોને પ્રેમ કરવો, કેવી રીતે જીવવું, શું માનવું. તમે તેમના હાથ ખૂબ લાંબા સમય સુધી પકડી રાખો છો. અમે છોડી દઈએ છીએ. અમારા બાળકો

અઠવાડિયામાં ચાલે છે. તમારા બાળકો ધાબળા અને ભાષામાં લપેટાયેલા રહે છે, તેને ચાલતા શીખતાં વર્ષો લાગે છે. શા માટે? કારણ કે તમે ફક્ત શરીરને ઉછેરતા નથી. તમે ઇતિહાસ, નૈતિકતા, ઓળખથી બોજાયેલા મનને ઉછેરતા છો. તમારી સંભાળ લાંબી છે. ક્યારેક, ખૂબ લાંબી. અમે અમારા બચ્યાંને સુરક્ષિત રાખીએ છીએ. થોડા વર્ષ સુધી પીઠ પરથી દૂર ન થવા દઈએ — અને પછી, કુદરતી રીતે તેઓ પોતાનું જીવન શરૂ કરે છે. તમે તમારા બાળકોને વીસ-વીસ વર્ષ સુધી પાંજરામાં રાખો છો — શારીરિક રક્ષણ માટે નહિ, પણ મનની ઘડત માટે. તમે તેમને

શિક્ષણ આપો છો — કે જે ઘણીવાર એજ દુનિયા માટે હોય છે જે તમારી જાતે પણ સમજાતી નથી. બાળકને તમે "સફળતા", "અસફળતા", "ગૌરવ", "લાજ", "ધર્મ", "દેશ", "લિંગ", "જાતિ" જેવી અનેક અસલ વિરુદ્ધ કલ્પિત વસ્તુઓના ખોળામાં મૂકીને ઘડી નાખો છો. તમારા માટે બાળક જીવતુ શરીર નહિ, પણ એક ખાલી પાત્ર છે જેમાં તમે તમારી દુનિયાનું વ્હાલું, ભયાનક, અને બહુમૂલ્ય વિઝન ભરી દો છો. આ રીતે તમે તેમને શક્તિ આપો છો — પણ સાથે તેમનાં મનમાં ભય, સ્પર્ધા અને અસંતોષ પણ છાંટી દો છો. આ દ્વારા તમે તમારું નહિ, તમારા સપનાનું નિર્માણ કરતા હો તેમ લાગે છે.

અમારા ટોળામાં એક બચ્યું થોડા સમય માટે સુરક્ષિત રહેશે, પરંતુ તે વહેલા સાંભળવાનું, અનુભવવાનું, તેના પૂર્વજોના માર્ગોને યાદ કરવાનું શીખશે. અમે અસ્તિત્વ શીખવીએ છીએ. તમે મહત્વાકાંક્ષા શીખવો છો. અને છતાં, તમારી બધી કાળજી હોવા છતાં, તમારા ઘણા બાળકો ખોવાઈ જાય છે.

તમારો સમાજ સ્વતંત્રતાની પૂજા કરે છે જ્યારે નિર્ભરતા ઉછેરે છે. તમે બાળકોને સ્વપ્ન જોવાનું શીખવો છો - પછી તેમને સિસ્ટમોમાં ફસાવો છો. તમે પ્રેમની પ્રશંસા કરો છો - પરંતુ તેને પ્રદર્શન પર શરત લગાવો છો. અમે જન્મ આપીએ છીએ.

અમે માર્ગદર્શન આપીએ છીએ. પછી અમે મુક્ત કરીએ છીએ. તમે જન્મ આપો છો. તમે આકાર આપો છો. પછી તમે શિલ્પ બનાવો છો.

તમે આશ્ચર્ય પામો છો કે અમે અમારા મૃતકોને કેમ વળગી નથી રહેતા. અમે શોક કરીએ છીએ, પણ જે છે તેનો ઇનકાર કરતા નથી. અમે હાજરી દ્વારા શોક કરીએ છીએ. તમે ઇનકાર દ્વારા શોક કરો છો - મેકઅપ દ્વારા, શબપેટીઓ દ્વારા, ધાર્મિક વિધિઓ દ્વારા જે પોતાને ખાતરી કરાવવા માટે બનાવવામાં આવે છે કે મૃત્યુ વાસ્તવિક નથી. અને છતાં, તમે અમારાથી મોહિત છો. તમે નૃત્યમાં અમારી ગતિવિધિઓનું અનુકરણ કરો છો, તમારી આંખો, તમારા દેવતાઓમાં, તમારા કલામાં અમારા આકારોનું અનુકરણ કરો છો. તમે ફક્ત અમને સમજવા માટે જ નહીં - પણ પોતાને ફરીથી શોધવા માટે પણ અમારા માર્ગોનો અભ્યાસ કરો છો. આ બધામાં તમે તમારા અસ્તિત્વની સરળતા ભૂલી ગયા છો. અમને અરીસાની જરૂર નથી. અમે જ અરીસો છીએ.

તમારા જેવી જાતિ મેં પહેલાં કદી નથી જોઈ. તમે ભૂખથી નહીં, પણ વિચારોના તાપથી જીવો છો. તમારું જીવન કુદરતી ગતિથી નહીં, પણ એવી અંદરૂની ભૂખથી ચાલે છે જેને તમારું શરીર નહિ, તમારું મગજ ઊભું કરે છે. એ ભૂખ નથી... એ આશા છે. એ કલ્પના છે. એ છે - "શું થઈ શકે છે", "શું થવું જોઈએ", "શું બનવું જોઈએ". બસ, એ વિચાર તમારા અસ્તિત્વને વશ કરે છે.

અમે જે હાથીઓ છીએ — તેમજ વાઘ, ગાય, પંખી, કીટક — બધા પોતપોતાની મર્યાદા, આવશ્યકતા અને ઋતુચક્ર મુજબ જીવે છે. અમે ભૂખ્યાં થઈએ ત્યારે ખાઈએ છીએ, જેમ બને તેમ જીવન જીવીએ છીએ, બાળકો ઉછેરીએ છીએ અને પછી તેમને છોડીને આગળ વધીએ છીએ. કોઈ દાર્શનિક પ્રશ્નો નથી, કોઈ મૂલ્યશાસ્ત્ર નથી. એક સિંહ ક્યારે વિચારતો નથી કે મારી શિકાર કરવાની ક્રિયા નૈતિક છે કે નહિ. એક હરણ તેના સાથીના મૃત્યુ પર થોડા પળો થોભે છે, પછી આગળ વધી જાય છે. આ સ્નેહહીનતા નહિ — સ્વીકાર છે. કુદરતી સંવાદિતા. પણ તમે તો "યાદોના બોજ" અને "યુગોના પ્રશ્નો" લઈને જીવો છો.

સંબંધો – પ્રેમ કે વ્યવહાર?

તમે કહો છો પ્રેમ. પણ જ્યારે હું નિકટથી જોવું છું, ત્યારે એ સંબંધો પ્રેમ કરતા વધારે... ગોઠવણી લાગે છે. તમે લગ્ન કરો છો — પરંતુ ઘણા તમારાં જીવનસાથી સાથે દુઃખી છો. તમે પ્રેમ કરો છો — પણ એ પ્રેમ ઉપર શંકા કરો છો, દેખરેખ રાખો છો, લાઈફના દરેક ચરણમાં સંબંધને તોડી નાંખો છો. અમે હાથીઓ જોડાં બનાવીએ છીએ — વર્ષો સુધી એક સાથે રહીએ છીએ. જો અમારી મા કે મિત્ર મરી જાય, તો વર્ષો સુધી એ જગ્યા પર જઈને ઊભા રહીએ છીએ. પણ અમે એકબીજાને પકડતા નથી, માલિકી નહિ જમાવતા. અમારી વચ્ચે 'તારું અને મારું' નહિ હોય. બસ 'અપણે' હોય. તમે 'પ્રેમ' કહો છો, પણ એમાં મલકતો સ્વાર્થ છૂપાય છે. ક્યારેક એ પ્રેમ — સંપત્તિ માટે હોય છે. ક્યારેક સમાજના ડરથી. ક્યારેક એકલાપણાને છુપાવવાનો પ્રયાસ. તમારાં સંબંધો માં માનીતા હોય છે, નિયમો હોય છે, દંડ હોય છે — જે પાળે નહીં, એને બહાર ફેંકી દેવામાં આવે છે.

સ્મૃતિની શક્તિ – તંદુરસ્ત યાદ કે ત્રાસદાયક ખોટ?

તમારી યાદશક્તિ દીર્ઘ છે — અને એની સાથે બહુ પસંદગીભરી.

અમે, હાથીઓ, પણ યાદ રાખીએ છીએ. એ જગ્યા જ્યાં પાણી મળ્યું હતું. એ રાત્રિ જ્યાં કોઈ સિંહ અમારા બચ્ચાને ખેંચી ગયો હતો. એ ક્ષણ જ્યાં કોઈ મા હાથી મરી ગઈ હતી. પણ અમારી યાદ હંમેશાં કાર્યશીલ હોય છે — તે જીવિત રહેવા માટે છે.

તમારું શું?

તમે પૂર્વજોની લડાઈ યાદ રાખો છો, જે તમે જોયી પણ નહોતી. તમે ધર્મગાથાઓને સાચું માનો છો કે જે ક્યારના લખાયેલા છે એ પણ ખબર નથી. તમે દુખદ અતિતને ચિતરાવો છો અને પીડાને વારસામાં ફેરવો છો. તમે ભૂલશો વરસાદ ક્યારે આવ્યો હતો, પણ નહિ ભૂલશો કોણે તમારા Whatsapp પર Seen કરીને Reply નહિ આપ્યો.

ભાષા — આશીર્વાદ કે શાપ?

તમારું એક શક્તિશાળી તત્વ છે — ભાષા.

શબ્દો. વાક્યો. નાટકો. કાવ્ય. કાચદા. ધમકી. ભ્રમણા.કેટલી બધી ભાષા!

પણ કેટલી વાર એ ભાષા ભાવના નહીં, માત્ર છલ છે. કેટલી વાર તમે શબ્દો દ્વારા સાચું નહિ, પોતાના પરશક્તિનો અબોધ દોર રચો છો? કોઈ પણ બીજું પ્રાણી મીકું બોલીને ખોટું વેચતું નથી. કોઈ હરણ બીજા હરણને ભ્રમમાં મૂકી જમીન વેચતું નથી.

કોઈ વાઘ મૈત્રીના વચન આપીને પછી પીઠ પાછળ શિકાર કરતું નથી. પણ તમે કરો છો. રોજ કરો છો.

સહયોગ કે શોષણ? — તમે ભેગા કેવી રીતે રહી શકો છો?

તમારો એક અદ્ભુત ગુણધર્મ છે — સહયોગ.

તમે હજાર લોકો ભેગા કરીને નગર ઊભું કરો છો. મિલિયન માનવીઓ સાથે સત્તાનું બંધારણ બાંધી શકો છો. પણ એ સહયોગ છે કે છે ભયના આધારે થતું સંચાલન?

તમે સહયોગ કરો છો — પણ પીઠ પાછળ એકએકને ખોલી નાખો છો.

તમે મદદ કરો છો — પણ નામના માટે.

અમે પણ સહયોગ કરીએ છીએ — પણ એ ચુપચાપ છે. વણસમજણું છે. કોઈ રેકોર્ડ વગર. કોઈ માન્યતા વગર.

ધર્મ — ઇમેજ કે ઇમેજિનેશન?

તમારું સૌથી વિચિત્ર સર્જન છે: ધર્મ. તમે કદી ભગવાન જોયો નથી, પણ તેનું મંદિર ઊભું કરો છો. તમે કદી આકાશથી અવાજ સાંભળ્યો નથી, પણ પુસ્તકના પાનાંઓમાં તારણ શોધો છો. ધર્મ માટે તમે ખૂન કરો છો. દુશ્મન બનાવો છો. સ્ત્રીઓને

બંદી બનાવો છો. અમે પણ મૃત્યુ જોયું છે, પણ એને કોઈ રિવાજમાં કેદ કર્યા વગર સમજીએ છીએ. કોઈ હાથી બીજા ધર્મના હાથી સાથે પાણી વહેંચતો અટકાવતો નથી. પણ તમે? — તમે તો પાણી પણ તમારા "ધર્મ" પ્રમાણે વહેંચો છો.

હું સમજું છું ધર્મ.- અમે પણ શમશાન પાસે ઊભા રહી દુઃખ વ્યક્ત કરીએ છીએ. અમે પણ મૃત્યુના અહેસાસ સાથે જીવીએ છીએ. પણ તમે ભગવાન બનાવો છો — ફક્ત એ માટે નહીં કે તમે નમ્ર થાઓ, પણ બહુ વાર... એ ભગવાન તમારા જાતના વિરોધીઓ પર હક જમાવવાનો હથિયાર બને છે. તમે મંદિરો, મસ્જિદો, ચર્ચો ઊભાં કરો છો — અને પછી એ માટે લડીને લોહી વહાવો છો. તમે કહો છો કે "ભગવાન પ્રેમ છે" , પણ એ પ્રેમના નામે ત્રાસ આપો છો. એવું કયું પ્રાણી છે જે ભગવાન માટે યુદ્ધ કરે? બસ તમે.

ભગવાન કદાચ એક જરૂરી છે. પણ એ ક્યારે — જ્યારે તમે ખોટી દિશામાં વળો છો, — ત્યારે એ અહંકારનું પ્રતિબિંબ બની જાય છે .

મૃત્યુ — નકારવું કે સ્વીકારવું? -- મૃત્યુનો ભય — કે જીવનનો ઇનકાર?

મૃત્યુ તમને ભયજનક લાગે છે. તમે શબને ખાડામાં મૂકીને શાહી કોટ પહેરાવો છો. તમે દફનાવો છો, ભજનો કરો છો, સ્મશાનમાં કે ક્યારેક સ્મશાન માટે વિવાદ કરો છો. પણ પછી શું? — તમે ભૂલવાનું એ દરદ ખાય છે. તમે મૃત્યુ ટાળવા માટે દવા શોધો છો, યંત્ર બાંધીને આત્માને કમ્પ્યુટરમાં અપલોડ કરવાનો વિચારો છો! અને અમે? અમે મૃત શરીર પાસે એક ક્ષણ ઊભા રહીએ છીએ. નમન કરીએ છીએ. આંખો ચમકાવે છીએ. પછી આગળ વધી જઈએ છીએ. જેમ કે પવને પાંદડું ઊંચકીને બીજી તરફ લઈ જવું.

તમને મૃત્યુનો ભય છે — એ હું સમજું છું. પણ તમારા બધા પ્રયત્નો — એ મૃત્યુને લંબાવવા માટે છે. દવા, ઓપરેશન, ફીઝ કરેલા દેહ, સ્મૃતિ જીવંત રાખવાની ટેકનોલોજી...તમે મૃત્યુ સામે યુદ્ધ કરો છો — જાણે એ તમારાં શત્રુ છે. પણ સત્ય એ છે કે — મૃત્યુને દબાવવા જેટલું તમે પ્રયત્ન કરો છો, એટલું જીવન જીવી શકતા નથી. અમે હાથીઓ મૃત આત્માને યાદ કરીએ છીએ. હાથથી હાડકાં સ્પર્શી — મૌનથી સન્માન કરીએ છીએ — પછી આગળ વધી જઈએ છીએ. પણ તમે? તમે હૃદયરોગથી નહીં, જીવવાનું ભુલવાથી મરો છો.

શરીર — શરમ કે શસ્ત્ર?

તમારું શરીર તમારા માટે દુશ્મન છે કે સાધન? અમારું શરીર છે — ખૂણાવેલું, ધૂળથી ભરેલું, પણ એ જ અમારી ઓળખ છે. કોઈ હાથી પોતાનું શરીર છુપાવતું નથી. શરીરમાં ઇચ્છા આવે — તો એ સમયે હોય છે. પછી નથી. પણ તમારું તો અલગ જ છે. તમે શરીરને છુપાવો છો, પછી તેના ફોટા વેચો છો. તમે તે ઉપર કાયદા બનાવો છો, પણ મોટા ભાગે ભંગ કરો છો. સેક્સ

તમારા માટે માત્ર પ્રસંગ નહિ — પણ ઊંચ-નીચ, ત્રાસ, શરમ, વેપાર, ઓળખ અને રાજકારણનું ક્ષેત્ર છે. કેટલાં બધા એ વાતથી પીડાય છે કે તેઓ “આકર્ષક” લાગે છે કે નહિ. કેટલાં લોકોને પ્રેમથી વધારે, પોતાની સ્કિન કલર, સાઈઝ અને ફોલોઅર્સની ચિંતા હોય છે. કોઈ પણ બીજું પ્રાણી જાતિ સંબંધો પર ઇજ્જત-અપમાન ના બાંધે. પણ તમે? તમે પ્રેમને જ કાયદાનું વિષય બનાવો છો.

સમાજ- ઓરડે રહેતી એકલતા

હું એ શહેરોમાંથી પસાર થયો છું જ્યાં તમે રહે છો — શોરભેર, ભીડભરી, તેજસ્વી બિલ્ડીંગોવાળી જગ્યા. પણ અંદર ઊંડે — ઘણા લોકો એકલતા અનુભવે છે. તમારાં ઘરો મોટાં છે, પણ દિલ ખાલી. તમારાં ઘરનાં દરવાજા તાળાંથી બંધ, પણ અંદર બાંધેલા સંબંધો તૂટી ચૂકેલા. તમે બાળકો ઉછેરો છો — ને એ સમજાવવાનું કરો છો કે 'શું સાટું' અને 'શું ખોટું'. પણ ઘણા બાળકો તમારી આ “અંદરથી તૂટી ગયેલી” દુનિયા જોઈને જ આત્મવિશ્વાસ ગુમાવી દે છે. તમે એમ વિચારો છો કે તમે ‘સઘન સમાજ’ બનાવી દીધો છે. પણ એ સમાજમાં પ્રેમ કરતા વધારે ફોર્મલ સંબંધ છે. ફેસબુક ફ્રેન્ડ છે, પણ બાજુમાં રડતો માણસ જોવો હોય તો આંખો ફેરવો પડે.

સંબંધો, શરીર અને સમાજ — તમે આ ત્રણ ખૂણાનો ત્રાસદાયી ત્રિકોણ બનાવ્યો છે. તમે ઘણી વાર પ્રેમ કરો છો — પણ એ પ્રેમથી સંતોષ મળતો નથી. તમે સંબંધો સાચવો છો — પણ પોતાની અસલ ભાવનાઓ લપાવો છો. તમે સમાજ રચો છો — પણ એ જ સમાજ તમને સાચો ‘જાત’ બનવાની મંજૂરી આપતું નથી. આ બધા વચ્ચે તમે ગુમ થય જાવ છો. એટલે કેટલાય લોકો રાત્રે ભીંસી રડે છે, છતાં સવારે ‘હું મજામાં છું’ કહે છે. એટલે કેટલાય લોકો સંબંધમાં રહીને પણ એકલતા અનુભવે છે.

પરંતુ... અહીં હું પૂછું છું... કેમ?

તમે તો “સૌથી બુદ્ધિમાન” કહો છો તમારું જાતને. તમે તો આત્માની વાત કરો છો.

એટલે પછી શા માટે તમારાં પ્રેમમાં ત્રાસ છે? તમારાં ઘરમાં એકલતા છે? તમારાં શરીરમાં શરમ છે? તમારાં સમાજમાં સમજણથી વધારે હંકાર છે? કદાચ, કારણ કે તમે “શોધ” કરતા રહો છો.

શોધ — એ પ્રેમનો જે તમારી માતાના સ્પર્શમાં હતો.

શોધ — એ ઓળખનો જે પૃથ્વી સાથે મળીને જીવવામાં હતો.

અને કદાચ — તમે એ શોધી શકો —

જો તમે થોડી ક્ષણ માટે, હાથીની જેમ, ચૂપ બેસી જાવ.

લિંગ, સંબંધો અને કામની ભઠ્ઠી અને વિચારનું ફેક્ટર

અમારી દુનિયામાં સેક્સ કોઈ કોયડો, પાપ કે રમત નથી. તે લય છે. તે ઋતુ છે. તે શરીર છે જે તેનો સમય જાણે છે. અમે લલચાવતા નથી, સંકેત આપીએ છીએ. અમે ધાર્મિક વિધિઓ અને કોયડાઓમાં ઇચ્છાને છુપાવતા નથી. અમે તેને છાલની જેમ, ગરમીની જેમ સ્પષ્ટ રીતે પ્રદર્શિત કરીએ છીએ. અમારી જાતિઓ માં પ્રજનન એક ઋતુધર્મ છે. એક હરણ મેટિંગ સીઝનમાં જ જોડાણ કરે છે. નર-માદા સામે માત્ર ત્યારે આવે છે જ્યારે તેના શરીર તૈયાર હોવા નો સંકેત આપે. પણ તમારી જાતિ... એ તો શારીરિક ઇચ્છાથી નહિ, પણ વાતચીત, ઈમોશન, સત્તા, કલ્પના અને પૈસાથી જોડાય છે. જ્યારે અમે સમાગમ કરીએ છીએ, ત્યારે જાગૃતિ સાથે કરીએ છીએ, પરંતુ પ્રદર્શન સાથે નહીં. તમે, મનુષ્યો- હંમેશા ઇચ્છા, વર્ચસ્વ, નબળાઈનું પ્રદર્શન કરતા દેખાઓ છો. તમે ઉત્તેજનાની આસપાસ સમગ્ર ઉદ્યોગો બનાવો છો, અને પછી નૈતિકતાની નીચે શરમ છુપાવો છો. તમે કુદરતીતાની ઝંખના કરો છો, છતાં તેનો ડર રાખો છો. તમે નિર્દોષતાને આદર્શ બનાવો છો, અને પછી તમારી નજરથી તેને ભ્રષ્ટ કરો છો.

તમારી દુનિયામાં, સેક્સ હવે ફક્ત જૈવિક નથી. તે રાજકીય, વ્યાપારી, ગુનાહિત, આધ્યાત્મિક પણ છે. તમે તેને આત્મીયતાના શિખર તરીકે ઉંચો કરો છો, જ્યારે તેને વિજય તરીકે પણ ગણો છો. તમે આનંદનો પીછો કરો છો, પરંતુ મોટેભાગે

સંતોષ મળતો નથી. તમે કામને માત્ર શરીરની ક્રિયા તરીકે નહિ, પણ સિદ્ધિ, પાપ, પ્રેમ, વેપાર, અને રાજકારણ તરીકે જુવો છો. તમે કામ ઇચ્છાને દબાવો છો, વેચો છો, ગીતોમાં ગાવો છો, અને કાયદાઓમાં કેદ કરો છો. કેટલાંયે વાર્તાઓમાં તમે કામને ભગવાન બનાવો છો... અને કેટલાંય કાયદાઓમાં તેને શત્રુ! અમે આવું કંઈ નહીં કરીએ. પ્રેમ હોય કે જોડાણ — એ આપણાં વર્તમાનના પ્રમાણમાં હોય છે. તમે તો સંબંધને સંજ્ઞાઓ આપો છો: "ઓપન મેરેજ", "મોનોગેમી", "એમોશનલ અફેર"...તમે પ્રેમને શબ્દોમાં વહેંચો છો. અમે પ્રેમને ફક્ત અનુભવો છીએ.

તમે પ્રેમ માટે જોડી બનાવો છો. તમે સુરક્ષા, અથવા ભય, અથવા એકલતા માટે પણ જોડી બનાવો છો. તમે વચનમાં એકપત્નીત્વ ધરાવો છો, પણ વ્યવહારમાં ઘણીવાર નહીં. તમે કહો છો કે વફાદારી ઉમદા છે, પણ ઇચ્છા અલગ છે. અમે ન તો એકપત્નીત્વ ધરાવીએ છીએ, કે ન તો અમે હોવાનો દાવો કરીએ છીએ. અમે ચક્ર, સુગંધ, હાજરીને અનુસરીએ છીએ. અને અમે આગળ વધીએ છીએ. અમે બળજબરી કરતા નથી. તમે કરો છો. તમે સેક્સને શસ્ત્રોમાં ફેરવી દીધું છે - બળ દ્વારા, ચાલાકી દ્વારા, વર્ચસ્વને પુરસ્કાર આપતી સિસ્ટમો દ્વારા.

તમે પૂછો છો કે શું અમે અમારી જાતિની બહારના અન્ય લોકો સાથે સેક્સ કરીએ છીએ. ના. અમે શોધખોળ કરી શકીએ છીએ, સુંઘી શકીએ છીએ, રમી શકીએ છીએ - પરંતુ અમારા શરીર તેમના પ્રકારને જાણે છે. જોકે, તમે આ રેખાને પાર કરી છે. ક્યારેક જિજ્ઞાસામાં. ક્યારેક ફૂરતામાં. તે સામાન્ય નથી, પરંતુ તે અસ્તિત્વમાં છે -

તમારામાના કેટલાક સેક્સને પવિત્ર માને છે - કંઈક દૈવી, શરીરને ભાવના સાથે જોડતું. અન્ય લોકો તેને વ્યવહાર અથવા શરમ તરીકે માને છે. કેટલાક તેને બિલકુલ અનુભવતા નથી, અને વિચિત્ર તરીકે રજૂ કરવામાં આવે છે. અમારામાં, સમાગમ કરવામાં કોઈ શરમ નથી. જોડાણમાં કોઈ દરજ્જો નથી. પ્રેમનો કોઈ વંશવેલો નથી.

તમારી દુનિયા સેક્સને સ્કોરમાં, શક્તિમાં, ઓળખમાં ફેરવે છે. અમારું જે છે તે જ રહે છે: જીવનનું ચાલુ રાખવું. જ્યારે તમે કોમળતાથી સ્પર્શ કરો છો, જ્યારે તમે સંમતિને પવિત્ર માન આપો છો, ત્યારે તમે અમારાથી દૂર નથી.

હવે અંત તરફ લઇ જાઉં તમને....

તમે ફક્ત ભાવનામાં જ નહીં, પણ વારસામાં પણ અમરત્વ શોધો છો. તમે ઇમારતોને તમારા નામ આપો છો. તમે તમારા વિચારોથી પુસ્તકાલયો ભરો છો. તમે સિક્કાઓ પર ચહેરાઓ પર મહોર લગાવો છો, પથ્થરમાંથી મૂર્તિઓ કાપી નાખો છો, તમારા ડીએનએને થીજી ગયેલા તિજોરીઓમાં બીજ આપો છો. તમે માનો છો કે યાદ રાખવાનું એ બચવાનું છે. અને છતાં, બધી યાદો ઝાંખી પડી જાય છે.

મને મારી માતા યાદ છે. મને તે સૂકી ઋતુ યાદ છે જ્યારે બચ્ચાઓ મરી ગયા તે પહેલાં તેને પાણી મળ્યું. મને તે કાદવનો સ્વાદ, તેના દાંતનો વળાંક યાદ છે. મને તે દિવસ યાદ છે જ્યારે તેણી પડી ગઈ - અને ટોળું કેવી રીતે મૌનથી ઊભું રહ્યું.

તમે તમારા પૂર્વજોને પણ યાદ કરો છો - ફક્ત વાર્તાઓ દ્વારા નહીં, પરંતુ તમે તેમના વિશે જે વાર્તાઓ ઘડી છે તેના દ્વારા. તમે તેમના કાર્યોને તમારા વર્તમાનને અનુરૂપ આકાર આપો છો. તમે બગડી ગયેલા વાસી માંસમાંથી નાયકો બનાવો છો. તમે જે લોકો વાર્તામાં બંધબેસતા નથી તેમને ભૂંસી નાખો છો. સ્મૃતિ દંતકથા બની જાય છે. દંતકથા રાષ્ટ્ર બને છે. રાષ્ટ્ર શસ્ત્ર બની જાય છે.

અને આ તે છે જ્યાં આપણે ફરીથી અલગ પડીએ છીએ. અમે ઇતિહાસ દ્વારા પોતાને વ્યાખ્યાયિત કરતા નથી, પણ હાજરી દ્વારા વ્યાખ્યાયિત કરીએ છીએ - ગતિ, અવાજ, ગંધ, હૂંફ દ્વારા. તમે ક્યાંથી આવ્યા છો, તમે કોણ છો, અને બીજાઓ તમને શું કહે છે તેના દ્વારા તમે તમારી જાતને વ્યાખ્યાયિત કરો છો. ઓળખ પ્રદર્શન બની જાય છે. અને પ્રદર્શન સ્વ બની જાય છે. કદાચ, આ જ કારણ છે કે તમે વાર્તાઓ કહો છો.

તમે એકમાત્ર પ્રજાતિ છો જેને તેના જીવનને સમજવા માટે તેનું વર્ણન કરવું પડે છે. તમે બીજાઓ કરતાં તમારી જાત સાથે વધુ વાત કરો છો. તમે ડાયરીઓ રાખો છો, ફિલ્મો બનાવો છો, કવિતાઓ લખો છો - કારણ કે તમે અસ્તિત્વના મૌનને સહન કરી શકતા નથી. તમે ફક્ત આનંદનો અનુભવ કરતા નથી - તમારે તેને સમજાવવું પડે છે. તમે ફક્ત પ્રેમ કરી શકતા નથી - તમારે તેને જાહેર પણ કરવો હોય છે. તમે સહન કરી શકતા નથી - તમારે તમારા દુઃખને એક કારણ આપો તો જ એ ઓછું કરી શકો છો. પરંતુ આ બધી વાર્તાઓ સાચી નથી. તે અરીસાઓ છે. તમે ભૂલી જાઓ છો કે વાર્તાઓમાં શક્તિ છે - ફક્ત વાસ્તવિકતાને પ્રતિબિંબિત કરવા માટે નહીં, પરંતુ તેને આકાર આપવા માટે. તમે તમારી જાતને કહો છો કે તમે પૃથ્વીના

માલિક છો - અને પછી એવું વર્તન કરો છો કે પૃથ્વી તમને સમર્પણ કરવા માટે ઋણી છે. તમે તમારી જાતને કહો છો કે તમે ખાસ છો - અને પછી ફૂરતાને ન્યાયી ઠેરવો છો. તમે તમારી જાતને કહો છો કે અંત ભવ્ય હશે - અને તેથી તમે તેના માટે તૈયારી કરો છો, તેના તરફ દોડો છો. છતાં તમારી બધી અંધાધૂંધી છતાં, હું એમ નથી કહેતો કે તમે શાપિત છો.

તમે તમારી સહજતાથી ઘણા આગળ દોડી ગયા છો, તમારી નૈતિકતાની બહાર સાધનો બનાવ્યા છે, અને હવે તમારે નક્કી કરવું પડશે: શું તમે શરીરમાં નહીં, પણ આત્મામાં વિકસિત થશો?

તમે એકવાર પૂછ્યું હતું: માણસને પશુથી શું અલગ કરે છે?

હું આનો જવાબ આપીશ: પશુ વાસ્તવિકતાને સ્વીકારે છે; માણસ તેનો પ્રતિકાર કરે છે. અને છતાં - તે પ્રતિકારથી સંગીત જન્મ્યું છે. કરુણા. ઉપચાર. ઉડાન. વિચાર. કોઈ હાથીએ ક્યારેય લોરી લખી નથી. કોઈ વરુએ મૌનમાંથી સિમ્ફની કોતરણી કરી નથી. કોઈ પક્ષીએ બીજાના દુઃખના નામે પોતાને અર્પણ કર્યું નથી. પીડા, મૃત્યુ, અર્થહીનતા પ્રત્યેનો તમારો પ્રતિકાર પણ તમને મહાનતા માટે સક્ષમ બનાવે છે.

એવું ન માનશો કે તમારી બુદ્ધિ વિનાશને ન્યાયી ઠેરવે છે. એવું ન માનશો કે તમારી વેદના તમને પ્રભુત્વ આપે છે. ભૂલશો નહીં કે તમારા કપડાં, કોડ્સ અને મુગટ નીચે - તમે હજુ પણ પ્રાણી છો. તમે, જે અત્યાર સુધી સ્વપ્ન જુઓ છો ત્યારે ... તમારે તમારી નીચેની પૃથ્વીને પણ યાદ રાખવી જોઈએ.

વરસાદ સાંભળો. જૂના વૃક્ષોને સુગંધ આપો. એવા પ્રાણીઓની આંખો જુઓ જે તમારી જીભથી બોલતા નથી - પણ તમને તે જ રીતે સમજે છે.

અને જ્યારે તમારે વાર્તાઓ કહેવાની જરૂર હોય, ત્યારે તેમને પ્રકૃતિથી ઉપર દેવતાઓ તરીકે નહીં, પરંતુ તેના ભાઈ-બહેનો તરીકે કહો.

તમે એકલા નથી.

તમે ક્યારેય એકલા નથી.

હું તમને પશુ કહું નહિ. પણ માનવી પણ નહિ. તમે છો - વાર્તામાં જીવતું પ્રાણી.

કલ્પનામાં ઊભેલું જીવંત શિલ્પ. એવું બાળક કે જે કદી મોટા થવાનું નથી. તમે પ્રેમ કરો છો - કારણ કે ભૂતકાળમાં એકલા હતા. તમે ત્રાસ કરો છો - કારણ કે તમારું ભવિષ્ય તમારી કલ્પના કરતાં ઓછું છે. તમે ભય પાળો છો - કારણ કે તમારું મગજ, તમારું દિલ લાઈફ કરતા વધુ ઊંડું જુએ છે. અને કદાચ એ જ - તમારું શ્રાપ છે. અને સાથે... તમારું સૌંદર્ય.

મારી નજરે તમે એક એવી જાત છો - જે કોઈ કથામાં વિશ્વાસ કરીને જીવવી પસંદ કરે છે. તમે તમારું પોતાનું અસ્તિત્વ પણ કહાનીઓમાં લખો છો - "હું કોણ છું", "મારું ધર્મ શું છે", "મારું ઓહદું શું છે" - અને એ દરેક કહાની તમને બીજા સામે ઊંચું અથવા નાનું બનાવે છે. તમારું સૌથી મોટું તત્વ એ છે કે: તમે 'સાચું' જીવી ન શકતા - પણ 'સારું લાગે' એ રીતે જીવવાનું પસંદ કરો છો.

પણ છતાં... આશા છે... હા, હું ટીકા કરી રહ્યો છું.... પણ હું નિરાશ નથી.

કારણ કે મેં જોઈ છે — જ્યારે તમે કોઈ બાળકના ખાટલા પાસે ઊભા રહો, ત્યારે તમારી આંખમાં પાણી આવે છે. જ્યારે કોઈ પંખીને ઇજા થાય, ત્યારે તમે સહાનુભૂતિ દર્શાવો છો. જ્યારે કોઈ વૃદ્ધજને ઝાકળમાં વહેલી સવારની રાહ જોઈ રહી હોય, ત્યારે તમે ચા પીવરાવો છો — અને સંભળાવાની કોશિશ કરો છો. આ નમ્રતાની ઝાંખી મને આશા આપે છે. કારણ કે જ્યાં સુધી તમે ‘અહં’ છોડીને, ‘અહેસાસ’ જીવી શકો — ત્યાં સુધી તમારા અંદર પ્રકાશ છે.

અને તેથી... મારા અંતિમ શબ્દો:

તમે ત્રાસ આપો છો, પણ તમે સમજવા ઇચ્છો છો.

તમે ભટકો છો, પણ તમે શોધો છો.

તમે તૂટી ગયા છો, પણ તમે જોડાવાની ચાહ રાખો છો.

અને કદાચ એ કારણ છે કે —

તમે હજુ આશાવાદી હાથીની નજરમાં જીવન લાયક છો.

તમે વાર્તાનું અંત ન હોઈ શકો — કારણ કે તમે વાર્તા જ છો.

તમે પ્રાણી નહીં — પણ એ વિચાર છો, જે હજી વિકસવાનું બાકી છે.

અને કદાચ — એક દિવસ — તમે યાદ કરશો કે જીવવું એટલે ‘જવાબ આપવો નહીં’ , પણ ‘અનુભવવો’ છે.

